

Αποχή στις Βουλευτικές Εκλογές και στις Ευρωεκλογές 2004

Ιωάννης Ανδρεάδης

john@polsci.auth.gr

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η εργασία αυτή αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος της εργασίας αντιμετωπίζεται το ζήτημα της αποχής του εκλογικού σώματος στις βουλευτικές εκλογές 2004. Στα αποτελέσματα του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. σε κάθε εκλογική περιφέρεια εμφανίζονται ως εγγεγραμμένοι και οι ψηφοφόροι που είναι δημότες των Δήμων της εκλογικής περιφέρειας αλλά είχαν δηλώσει ότι θα ψηφίσουν ως ετεροδημότες σε άλλη εκλογική περιφέρεια. Αυτή η προσέγγιση οδηγεί σε υπερεκτίμηση της αποχής ιδιαίτερα για τις εκλογικές περιφέρειες που παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά εσωτερικής μετανάστευσης. Το πρώτο μέρος της εργασίας ολοκληρώνεται με προτάσεις για τον ακριβέστερο υπολογισμό της αποχής σε επίπεδο εκλογικής περιφέρειας.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται μία προσπάθεια διερεύνησης του προφίλ των ψηφοφόρων που ενώ συμμετείχαν στις βουλευτικές εκλογές 2004, επέλεξαν τη στάση της αποχής στις εκλογές για το Ευρωκοινοβούλιο. Αρχικά, γίνονται εκτιμήσεις των ποσοστών συμμετοχής στις Ευρωεκλογές ανά εκλογική περιφέρεια. Στη συνέχεια, για το καθένα από τα δύο μεγαλύτερα κόμματα τίθεται το εξής ερώτημα: «Πόσοι από αυτούς που είχαν επιλέξει ΠΑ.ΣΟ.Κ./Ν.Δ. στις βουλευτικές εκλογές συμμετείχαν στις Ευρωεκλογές;». Δεδομένης της μυστικότητας της ψήφου αλλά και της αδυναμίας των δημοσκοπήσεων μετά την έξοδο από την κάλπη να δώσουν απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα, οι απαντήσεις δίνονται με τη συνδρομή τεχνικών ανάλυσης δεδομένων συγκεντρωμένων σε ενόητες (οικολογική ανάλυση), δηλαδή τεχνικών που αποσκοπούν στην ανασύνθεση της ατομικής συμπεριφοράς από ομαδοποιημένα δεδομένα. Από την εφαρμογή των μεθόδων οικολογικής ανάλυσης προκύπτουν οι εξής εκτιμήσεις: Περίπου ένας στους τέσσερις από αυτούς που είχαν επιλέξει το ΠΑ.ΣΟ.Κ στις βουλευτικές εκλογές, επέλεξε τη στάση της αποχής στις Ευρωεκλογές. Το αντίστοιχο ποσοστό για τη Νέα Δημοκρατία είναι 10%, δηλαδή μόνο ένας στους 10 ψηφοφόρους της Ν.Δ. απείχε από τις Ευρωεκλογές.

1. Βουλευτικές Εκλογές

Πολύς λόγος έγινε και πολλές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τα σημαντικά ποσοστά αποχής των πολιτών από τις εκλογικές αναμετρήσεις του 2004 και το ρόλο που έπαιξε η αποχή στην διαμόρφωση των αποτελεσμάτων. Σε άρθρο του Λ.Π. Παπαδόπουλου στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ στις 17-03-2004 (1) ο τίτλος είναι εντυπωσιακός: «Αποχή 47,9%!». Στο κείμενο του άρθρου ο αναγνώστης ανακαλύπτει ότι ο αρθρογράφος αναφέρεται στο ποσοστό αποχής από τις βουλευτικές εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004 στην εκλογική περιφέρεια της Κεφαλληνίας. Αν σήμερα επισκεφτεί κανείς το δικτυακό τόπο του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. και προσπαθήσει να υπολογίσει το ποσοστό της αποχής στην ίδια εκλογική περιφέρεια ο αριθμός που θα λάβει ως αποτέλεσμα θα είναι ίσος με 49,6%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Δέλτα – Πληροφορική, η οποία είχε αναλάβει το έργο της μηχανογραφικής υποστήριξης των βουλευτικών εκλογών, οι εγγεγραμμένοι στο σύνολο της χώρας ήταν 9.899.472 και από αυτούς ψήφισαν οι 7.573.368. Από τους παραπάνω αριθμούς προκύπτει ότι η αποχή ανέρχεται στο 23,5%. Αλλά, μετά από μία προσεκτικότερη προσέγγιση του προβλήματος αποκαλύπτεται, όπως θα γίνει φανερό παρακάτω, ότι η εκτίμηση αυτή δεν είναι σωστή.

Στις βουλευτικές εκλογές 2004 υπήρχαν 147.504 πολίτες οι οποίοι είχαν δηλώσει την επιθυμία τους να ψηφίσουν ως ετεροδημότες στον τόπο κατοικίας τους. Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις αυτό έγινε εφικτό για τους 140.975 από αυτούς. Για τους πολίτες αυτούς συντάχθηκαν ειδικοί εκλογικοί κατάλογοι και ορίστηκαν ξεχωριστά εκλογικά τμήματα κοντά στον τόπο κατοικίας τους στα οποία είχαν τη δυνατότητα να προσέλθουν και να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα. Παράλληλα, οι πολίτες αυτοί εξακολουθούσαν να εμφανίζονται στους εκλογικούς καταλόγους των Δήμων στα Δημοτολόγια των οποίων έχουν την ατομική τους μερίδα. Σε αυτούς τους εκλογικούς καταλόγους, το μόνο στοιχείο που διαφοροποιούσε τις εγγραφές των ετεροδημοτών από τις εγγραφές των υπόλοιπων δημοτών ήταν η σήμανση με ένα «Ε» των εγγραφών των ετεροδημοτών. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα ο κάθε ετεροδημότης να εμφανίζεται σε δύο διαφορετικούς εκλογικούς καταλόγους (σε αυτόν του Δήμου στον οποίο έχει την ατομική του μερίδα και στον εκλογικό κατάλογο των ετεροδημοτών του Δήμου στον οποίο κατοικεί) και τελικά να υπολογίζεται δύο φορές στο σύνολο των εγγεγραμμένων της Επικράτειας.

Στην πραγματικότητα ο αριθμός 9.899.472 για τη δύναμη του συνόλου των εγγεγραμμένων είναι πλασματικός. Ο σωστός αριθμός προκύπτει όταν αφαιρεθεί από αυτόν η δύναμη του συνόλου των ετεροδημοτών, δηλαδή ο πραγματικός αριθμός είναι 9.758.497, οπότε και το ποσοστό της αποχής εκτιμάται στο σωστότερο 22,4%.

Η ακριβέστερη κατά περίπου μία ποσοστιαία μονάδα εκτίμηση (από 23,5% σε 22,4%) της αποχής στην Επικράτεια μπορεί να μην προβάλλει ως σημαντική. Όταν όμως η συζήτηση μεταφέρεται σε επίπεδο εκλογικής περιφέρειας οι μεταβολές είναι πολύ πιο αξιόλογες.

2. Η Αποχή σε Επίπεδο Εκλογικής Περιφέρειας

Όπως προαναφέρθηκε το ποσοστό της αποχής μίας εκλογικής περιφέρειας που μπορεί να υπολογίσει κάποιος σήμερα με μία επίσκεψη στο δικτυακό τόπο του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. διαφέρει από το ποσοστό της αποχής της εκλογικής περιφέρειας που εμφανιζόταν στον ίδιο δικτυακό τόπο δέκα ημέρες μετά από την διεξαγωγή των εκλογών. Αυτό οφείλεται στο διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος των ετεροδημοτών.

Για την ευκολότερη κατανόηση του τρόπου υπολογισμού της αποχής θα ορίσουμε τους παρακάτω συμβολισμούς: Έστω E το σύνολο των εγγεγραμμένων σε μία εκλογική περιφέρεια, E_T το σύνολο των δημοτών των Ο.Τ.Α. αυτής της εκλογικής περιφέρειας που εγγράφηκαν να ψηφίσουν ως ετεροδημότες στον τόπο κατοικίας που ανήκει σε άλλη εκλογική περιφέρεια, E_Σ το σύνολο των κατοίκων αυτής της εκλογικής περιφέρειας οι οποίοι είναι δημότες κάποιας άλλης εκλογικής περιφέρειας και δήλωσαν ότι θα ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα ως ετεροδημότες στον τόπο κατοικίας τους, Ψ το υποσύνολο του E των πολιτών που άσκησαν το εκλογικό τους δικαίωμα, και Ψ_T , Ψ_Σ τα υποσύνολα των E_T , E_Σ αντίστοιχα, των πολιτών που άσκησαν το εκλογικό τους δικαίωμα στο τόπο κατοικίας τους.

Στην πρώτη έκδοση, η οποία σήμερα είναι προσπελάσιμη από το δικτυακό τόπο της Δέλτα – Πληροφορική, το ποσοστό της αποχής σε κάθε εκλογική περιφέρεια υπολογίζεται ως εξής:

$$A_{\Gamma} = \frac{(E + E_{\Gamma}) - (\Psi + \Psi_{\Gamma})}{E + E_{\Gamma}} \quad (2.1)$$

Στη δεύτερη έκδοση, όπως αυτή εμφανίζεται σήμερα στο δικτυακό τόπο του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α., στους εγγεγραμμένους E μίας εκλογικής περιφέρειας προστίθενται και οι ετεροδημότες E_{Σ} που κατοικούν σε αυτή. Έτσι αν κάποιος προσπαθήσει να υπολογίσει το ποσοστό της αποχής διαιρώντας το σύνολο των ψηφισάντων προς το σύνολο των εγγεγραμμένων, στην ουσία θα χρησιμοποιούσε τον παρακάτω τύπο:

$$A_{\Sigma} = \frac{(E + E_{\Sigma}) - (\Psi + \Psi_{\Sigma})}{E + E_{\Sigma}} \quad (2.2)$$

Ο τύπος (2.1) θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μία προσπάθεια υπολογισμού της αποχής ανάμεσα σε αυτούς που είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν **για** μία εκλογική περιφέρεια, ενώ ο τύπος (2.2) ως μία προσπάθεια του υπολογισμού της αποχής ανάμεσα σε αυτούς που είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν **σε** μία εκλογική περιφέρεια.

Σημαντικά προβλήματα προκύπτουν από τη χρήση και των δύο παραπάνω τύπων υπολογισμού της αποχής όσον αφορά στον τρόπο διαχείρισης των ετεροδημοτών δεδομένου ότι το ποσοστό αποχής ανάμεσα στους ετεροδημότες είναι του 3,1%. Με τον πρώτο τύπο το σύνολο E_{Γ} των πολιτών που δήλωσαν ότι θα ψηφίσουν για μία εκλογική περιφέρεια υπολογίζεται δύο φορές στο σύνολο των εγγεγραμμένων αυτής της εκλογικής περιφέρειας αφού οι ψηφοφόροι του συνόλου αυτού υπάρχουν ήδη στο σύνολο E . Με τον δεύτερο τύπο, το ποσοστό αποχής σε μία εκλογική περιφέρεια στην οποία κατοικούν πολλοί ετεροδημότες εμφανίζεται σημαντικά χαμηλότερο από αυτό που θα προέκυπτε αν λαμβάναμε υπόψη μόνο τους δημότες της, ενώ το ποσοστό αποχής μίας εκλογικής περιφέρειας που υποφέρει από σημαντικό ποσοστό εσωτερικής μετανάστευσης θα εμφανίζεται μεγαλύτερο από αυτό που θα υπολογίζαμε αν δεν υπήρχε η ρύθμιση για τους ετεροδημότες.

Αν θέλουμε να υπολογίσουμε την αποχή ανάμεσα σε αυτούς που είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν **για** μία εκλογική περιφέρεια τότε μια πιο προσεκτική εκτίμηση θα μπορούσε να δοθεί από τον παρακάτω τύπο:

$$A_{\Gamma} = \frac{E - (\Psi + \Psi_{\Gamma})}{E} \quad (2.3)$$

Η διαφορά του τύπου (2.3) από τον τύπο (2.1) είναι ότι στο σύνολο των εγγεγραμμένων δεν προστίθενται πλέον οι ετεροδημότες του συνόλου E_{Γ} αφού αυτοί ήδη εμφανίζονται

στους εκλογικούς καταλόγους. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγουμε τον διπλό υπολογισμό των πολιτών του συνόλου E_T στο σύνολο των εγγεγραμμένων και το ποσοστό αποχής λαμβάνει πιο ρεαλιστικές τιμές στις εκλογικές περιφέρειες των οποίων το πλήθος του συνόλου E_T είναι μεγάλο.

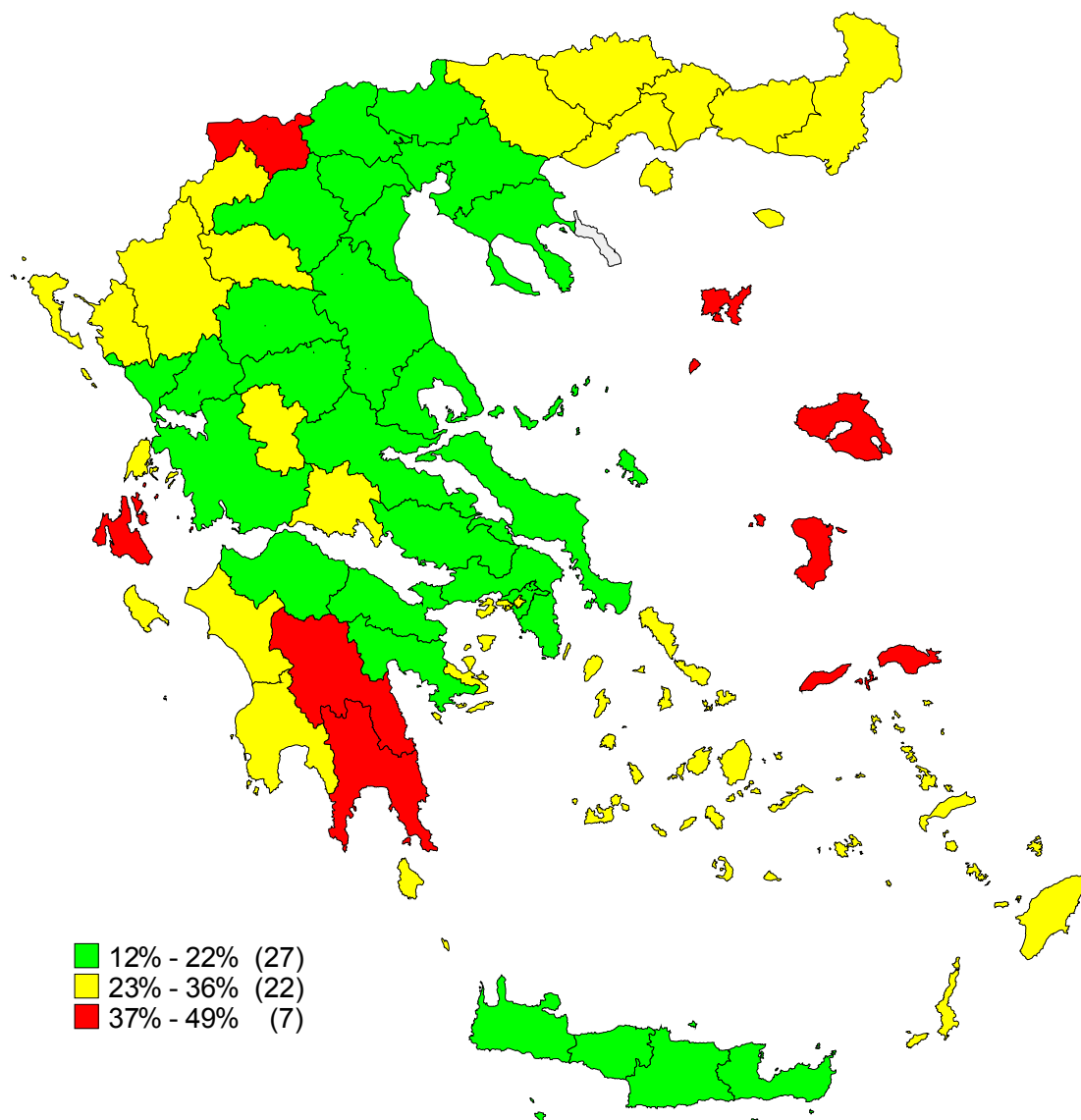
Από την άλλη πλευρά αν κάποιος προτιμά να εκτιμήσει την αποχή ανάμεσα σε αυτούς που είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν σε μία εκλογική περιφέρεια τότε είναι προφανές ότι οι πολίτες που ανήκουν στο σύνολο E_T αυτής της περιφέρειας είναι αδύνατο να ψηφίσουν στην περιφέρεια αυτή και συνεπώς αντί του τύπου (2.2) είναι προτιμότερο να χρησιμοποιήσουμε τον παρακάτω τύπο:

$$A_S = \frac{(E - E_T + E_S) - (\Psi + \Psi_S)}{E - E_T + E_S} \quad (2.4)$$

Οι διαφορές που προκύπτουν για το ποσοστό αποχής των εκλογικών περιφερειών όταν χρησιμοποιούμε τον τύπο (2.4) αντί του τύπου (2.2) ή όταν χρησιμοποιούμε τον τύπο (2.3) αντί του τύπου (2.1) είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τις εκλογικές περιφέρειες που υποφέρουν από έντονη εσωτερική μετανάστευση. Για παράδειγμα σχολιάζουμε παρακάτω δύο ενδεικτικές περιπτώσεις:

Στην εκλογική περιφέρεια Άρτας υπάρχουν 83303 εγγεγραμμένοι και 64785 ψηφίσαντες. Σύμφωνα με τον τύπο (2.2) η αποχή στην Ε.Π. Άρτας αγγίζει το 22,2% ενώ σύμφωνα με τον τύπο (2.1) η αποχή για την Ε.Π. Άρτας είναι 21%. Η αλήθεια όμως είναι ότι από τους 83303 εγγεγραμμένους, οι 5502 είχαν δηλώσει ότι θα ψηφίσουν ως ετεροδημότες σε άλλες εκλογικές περιφέρειες. Έτσι η αποχή στην Ε.Π. Άρτας σύμφωνα με τον τύπο (2.3) είναι 16,7%, ενώ η αποχή για την Ε.Π. Άρτας σύμφωνα με τον τύπο (2.4) είναι μόλις 15,8%.

Ανάλογη είναι και η εικόνα στην Ε.Π. Ευρυτανίας όπου φαίνεται να ψήφισαν 20565 από τους 33488 εγγεγραμμένους με ποσοστό αποχής 38,6%. Λαμβάνοντας όμως υπόψη τους 2835 ετεροδημότες το ποσοστό αποχής που προκύπτει είναι της τάξης του 32,9%. Αν υπολογίσουμε την αποχή ανάμεσα σε αυτούς που είχαν δικαίωμα να ψηφίσουν για την εκλογική περιφέρεια Ευρυτανίας τότε το πραγματικό ποσοστό θα έπεφτε από το 35,7% στο 30,3%.

Εικόνα 1 Ποσοστό Αποχής ανά Εκλογική Περιφέρεια

Τα ποσοστά αποχής για κάθε εκλογική περιφέρεια και με τους τέσσερις τύπους παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, ενώ στην Εικόνα 1 παρουσιάζεται ο θεματικός χάρτης με τις εκλογικές περιφέρειες ομαδοποιημένες σύμφωνα με το ποσοστό αποχής που υπολογίζεται για κάθε μία από αυτές. Όπως προκύπτει από τον χάρτη οι πρωταθλήτριες της αποχής είναι οι Ε.Π. Φλώρινας, Κεφαλληνίας, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Αρκαδίας, και Λακωνίας με ποσοστό αποχής από 37% μέχρι 49%.

Πίνακας 1. Ποσοστά αποχής ανά εκλογική περιφέρεια

Εκλογική Περιφέρεια	Τύπος 2.1	Τύπος 2.2	Τύπος 2.3	Τύπος 2.4
ΕΒΡΟΥ	30,2%	30,9%	28,4%	29,1%
ΡΟΔΟΠΗΣ	27,1%	26,9%	26,5%	26,4%
ΞΑΝΘΗΣ	27,7%	27,9%	27,1%	27,3%

<i>Εκλογική Περιφέρεια</i>	<i>Τύπος 2.1</i>	<i>Τύπος 2.2</i>	<i>Τύπος 2.3</i>	<i>Τύπος 2.4</i>
ΔΡΑΜΑΣ	28,2%	28,6%	26,8%	27,3%
ΚΑΒΑΛΑΣ	24,5%	24,8%	23,4%	23,7%
Α ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	16,7%	16,2%	16,3%	15,9%
Β ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	12,5%	12,5%	12,3%	12,4%
ΣΕΡΡΩΝ	27,0%	27,5%	25,5%	25,9%
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	15,9%	16,0%	15,1%	15,2%
ΚΙΛΚΙΣ	22,9%	23,1%	22,0%	22,2%
ΠΕΛΛΗΣ	21,2%	21,4%	20,6%	20,7%
ΗΜΑΘΙΑΣ	17,5%	17,6%	17,1%	17,2%
ΠΙΕΡΙΑΣ	21,1%	21,2%	20,6%	20,7%
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	48,9%	49,3%	48,4%	48,8%
ΚΟΖΑΝΗΣ	22,4%	22,7%	21,1%	21,4%
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	34,9%	35,2%	34,3%	34,6%
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	26,7%	27,6%	23,6%	24,5%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	27,6%	28,8%	23,8%	24,9%
ΑΡΤΗΣ	21,0%	22,2%	15,8%	16,7%
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	33,6%	35,2%	30,3%	31,7%
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	24,4%	25,5%	20,8%	21,7%
ΛΑΡΙΣΗΣ	17,5%	17,5%	16,7%	16,8%
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	19,8%	19,9%	19,1%	19,2%
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	22,4%	22,9%	20,6%	21,0%
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	20,5%	21,1%	17,6%	18,1%
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	28,5%	28,9%	26,9%	27,3%
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	32,5%	33,8%	29,6%	30,8%
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	47,9%	49,6%	45,9%	47,6%
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	35,8%	36,3%	34,7%	35,2%
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	23,9%	24,8%	20,5%	21,4%
ΑΧΑΪΑΣ	19,4%	19,4%	18,6%	18,6%
ΗΛΕΙΑΣ	25,4%	26,1%	23,1%	23,7%
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	17,1%	17,3%	15,7%	15,9%
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	35,7%	38,6%	30,3%	32,9%
ΦΩΚΙΔΟΣ	28,7%	29,5%	26,6%	27,3%
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	16,2%	16,2%	15,6%	15,6%
ΕΥΒΟΙΑΣ	19,1%	19,2%	18,5%	18,6%
Α ΑΘΗΝΩΝ	29,5%	25,5%	29,2%	25,3%
Β ΑΘΗΝΩΝ	17,6%	17,6%	17,4%	17,4%
Α ΠΕΙΡΑΙΩΣ	26,8%	26,0%	26,6%	25,8%
Β ΠΕΙΡΑΙΩΣ	23,5%	23,5%	23,4%	23,5%
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	13,0%	13,0%	12,9%	12,9%
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	20,5%	20,6%	19,8%	19,9%
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	21,0%	20,9%	20,4%	20,3%
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	37,8%	38,8%	36,1%	37,0%
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	34,7%	35,6%	32,7%	33,6%
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	47,3%	48,3%	46,2%	47,2%
ΛΕΣΒΟΥ	42,8%	44,0%	40,9%	42,1%
ΧΙΟΥ	40,1%	41,1%	38,4%	39,4%
ΣΑΜΟΥ	40,4%	41,3%	38,9%	39,8%
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	30,8%	31,4%	28,9%	29,5%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	29,1%	29,2%	28,3%	28,4%

Εκλογική Περιφέρεια	Τύπος 2.1	Τύπος 2.2	Τύπος 2.3	Τύπος 2.4
ΧΑΝΙΩΝ	23,8%	23,9%	22,3%	22,4%
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	20,6%	21,1%	18,1%	18,6%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	15,5%	15,6%	14,5%	14,6%
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	19,3%	19,7%	17,3%	17,6%

3. Συμμετοχή στις Ευρωεκλογές

Στην πρώτη ενότητα του παρόντος άρθρου σημειώθηκε ότι στο σύνολο της χώρας το ποσοστό της αποχής υπολογίζεται στο επίπεδο του 22,4%. Μέσα στο σύνολο αυτών που απείχαν από τις βουλευτικές εκλογές 2004 θα μπορούσε κανείς να ξεχωρίσει διάφορα υποσύνολα, το καθένα με τα δικά του χαρακτηριστικά. Ένα υποσύνολο A , αποτελείται από αυτούς οι οποίοι δεν επέλεξαν την αποχή, αλλά απλά δεν είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα για διάφορους λόγους (π.χ. πολίτες που την ημέρα των εκλογών αναγκάστηκαν να βρίσκονται μακριά από τον τόπο στον οποίο μπορούσαν να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα, νοσηλεύόμενοι κ.τ.λ.) Ένα άλλο υποσύνολο B , συμπεριλαμβάνει αυτούς οι οποίοι απείχαν λόγω προσωπικής επιλογής. Τέλος, υπάρχει και ένα υποσύνολο Γ αυτών που εμφανίζονται εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους αλλά η πιθανότητα εμφάνισής τους στην κάλπη θα πρέπει να θεωρείται πάρα πολύ μικρή ή και αδύνατη. Το υποσύνολο αυτό περιλαμβάνει τους πολίτες οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στα Δημοτολόγια των Ο.Τ.Α. της χώρας αλλά η ατομική τους μερίδα δεν έχει μεταβληθεί εδώ και δεκαετίες. Συνήθως πρόκειται για πολίτες οι οποίοι έχουν μεταναστεύσει πριν από πολλά χρόνια και δεν διατηρούν πλέον καμία επαφή με την Ελλάδα ή για ατομικές μερίδες οι οποίες θα έπρεπε να έχουν διαγραφεί αλλά για διάφορους λόγους παραμένουν ακόμα ενεργές στα αρχεία των Δημοτολογίων.

Οι Ευρωεκλογές 2004 διεξήχθησαν τρεις μήνες μετά τις βουλευτικές εκλογές 2004 και το εκλογικό σώμα των δύο αναμετρήσεων είναι σε μεγάλο βαθμό το ίδιο. Από τους πολίτες που απείχαν στις βουλευτικές εκλογές όσοι ανήκουν στις προαναφερθείσες κατηγορίες B και Γ απείχαν και από τις Ευρωεκλογές στη συντριπτική τους πλειοψηφία. Οι πολίτες της κατηγορίας A είναι πολύ πιθανό να μπόρεσαν να ψηφίσουν στις Ευρωεκλογές. Από την άλλη πλευρά όμως είναι λογικό να θεωρήσουμε ότι ένα ισοδύναμο σύνολο A' βρισκόταν στην αντίστοιχη θέση (αδυναμίας της άσκησης του εκλογικού τους δικαιώματος) την ημέρα της διεξαγωγής των Ευρωεκλογών. Δηλαδή μπορούμε να υποθέσουμε ότι το σύνολο A' αντικατέστησε το σύνολο A . Είναι λογικό λοιπόν να υποθέσουμε ότι οι ψηφίσαντες στις Ευρωεκλογές οι οποίοι δεν είχαν ψηφίσει στις Βουλευτικές αποτελούν αμελητέα ποσότητα.

Δεδομένου ότι δεν έχει γίνει γνωστή κάποια έρευνα που να μας δίνει μία εικόνα για το ποσοστό που εκφράζει το κάθε ένα από τα σύνολα A , B και Γ στο σύνολο των πολιτών που απείχαν από τις βουλευτικές εκλογές, δεν υπάρχει η δυνατότητα να εκτιμήσουμε πόσοι είναι οι πολίτες που είχαν τη δυνατότητα να ψηφίσουν αλλά δεν το έκαναν λόγω προσωπικής επιλογής. Αν όμως αναζητήσουμε το ποσοστό συμμετοχής στις Ευρωεκλογές ανάμεσα σε αυτούς που ψήφισαν στις Βουλευτικές είναι σίγουρο ότι το υπόλοιπο ποσοστό θα αποτελείται κατά μεγάλο μέρος από πολίτες που αντιμετώπισαν τις

Ευρωεκλογές ως εκλογές β κατηγορίας και οι οποίοι επέλεξαν να εκμεταλλευτούν την καλοκαιρινή ημέρα των εκλογών διαφορετικά.

Οι υπολογισμοί έχουν ως εξής: Στις βουλευτικές εκλογές ψήφισαν 7573368 πολίτες ενώ στις Ευρωεκλογές 6258091, δηλαδή το ποσοστό συμμετοχής ήταν της τάξης του 82,6%. Αυτό σημαίνει ότι περίπου ένας στους 5 ψηφοφόρους των βουλευτικών εκλογών αποφάσισε να μην προσέλθει στην κάλπη των Ευρωεκλογών.

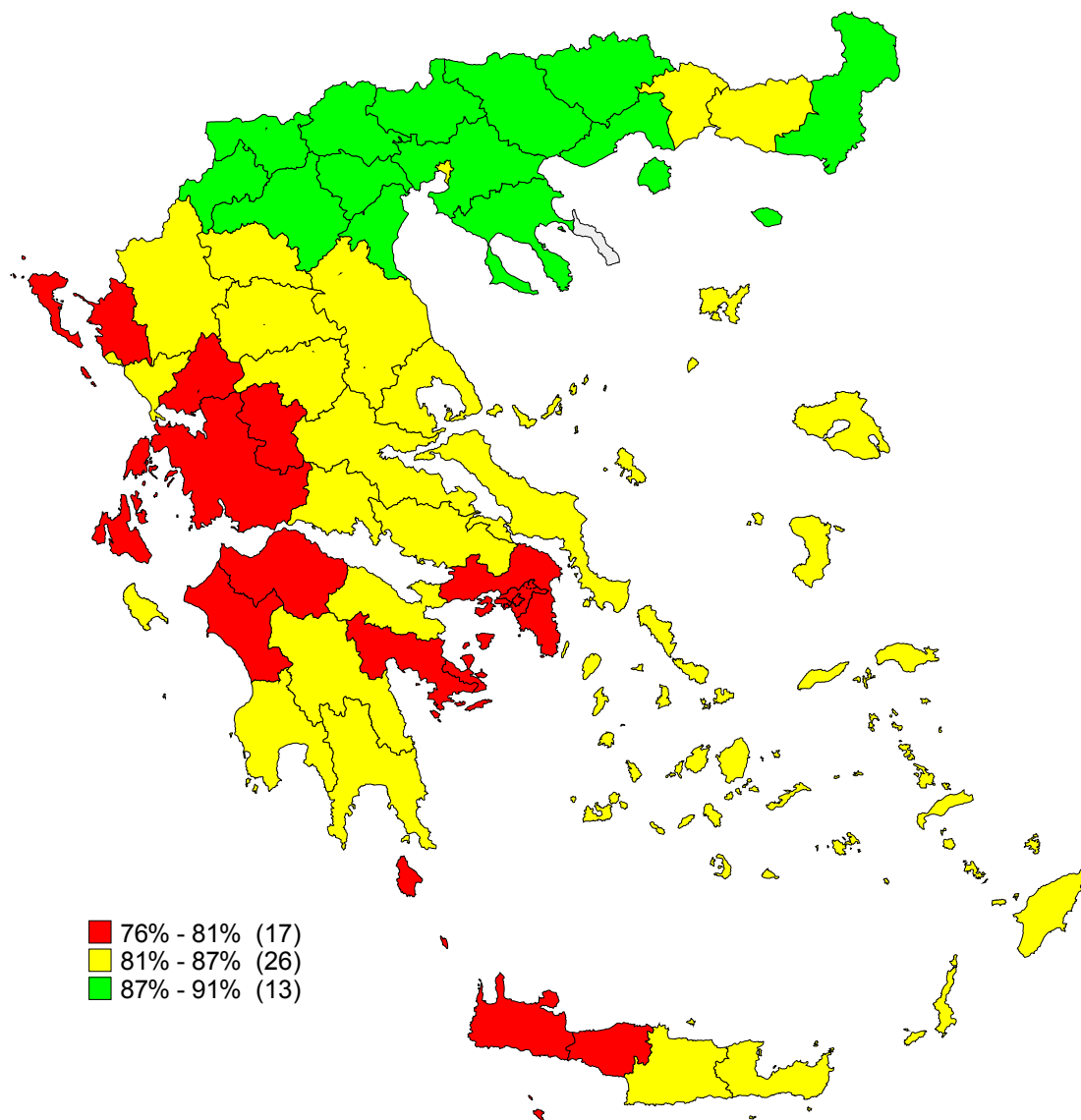
4. Συμμετοχή στις Ευρωεκλογές ανά εκλογική περιφέρεια

Στον υπολογισμό της συμμετοχής ανά εκλογική περιφέρεια απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή γιατί παρά το γεγονός ότι το εκλογικό σώμα ανάμεσα στις δύο αναμετρήσεις παρέμεινε ουσιαστικά το ίδιο στο σύνολο της χώρας, η κατανομή του στις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες ασκήθηκε το εκλογικό δικαίωμα δεν παρέμεινε σταθερή.

Αυτό οφείλεται στον τρόπο κατανομής των ετεροδημοτών στα εκλογικά τμήματα. Στις βουλευτικές εκλογές υπήρχε συγκέντρωση των ετεροδημοτών σε ειδικά εκλογικά τμήματα τα οποία ορίστηκαν σε συγκεκριμένα σχολεία σε μεγάλα αστικά κέντρα. Έτσι για παράδειγμα, στη Θεσσαλονίκη τα εκλογικά τμήματα των ετεροδημοτών ολόκληρου του Νομού τοποθετήθηκαν σε δύο σχολικά συγκροτήματα του Ε' Δημοτικού Διαμερίσματος. Δηλαδή ένας ετεροδημότης που κατοικεί στο Δήμο Χαλκηδόνas, ο οποίος ανήκει στην Β' Εκλογική Περιφέρεια Θεσσαλονίκης αναγκάστηκε να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα σε ένα από τα προαναφερθέντα σχολικά συγκροτήματα και κατά συνέπεια εμφανίζεται στο σύνολο αυτών που ψήφισαν στην Α' Εκλογική Περιφέρεια Θεσσαλονίκης.

Στις Ευρωεκλογές οι Ετεροδημότες κατανεμήθηκαν στα εκλογικά τμήματα ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους. Έτσι ο ετεροδημότης που κατοικεί στο Δήμο Χαλκηδόνas ψήφισε σε εκλογικό τμήμα του Δήμου Χαλκηδόνas και υπολογίζεται στο σύνολο των ψηφοφόρων της Β' Εκλογικής Περιφέρειας Θεσσαλονίκης.

Ενδεικτικό παράδειγμα του μεγάλου σφάλματος που μπορεί να προκύψει για το ποσοστό συμμετοχής αν κάποιος δεν υπολογίσει τη διαφορετική κατανομή των ετεροδημοτών αποτελεί η εκλογική περιφέρεια της Α' Αθηνών. Σε αυτήν την περιφέρεια στις Βουλευτικές εκλογές ψήφισαν 482564 πολίτες ενώ στις ευρωεκλογές στην ίδια περιφέρεια ψήφισαν μόλις 317384 πολίτες. Αν κανείς υπέθετε (υπολογίζοντας το αποτέλεσμα της αφαίρεσης του 317384 από το 482564) ότι στην Α' Αθηνών υπάρχουν 165180 πολίτες οι οποίοι είχαν ψηφίσει στις βουλευτικές και δεν ψήφισαν στις Ευρωεκλογές και συνεπώς ότι η συμμετοχή σε αυτήν την περιφέρεια είναι της τάξης του 66%, η υπόθεση αυτή θα ήταν λανθασμένη. Αυτό συμβαίνει γιατί στο σύνολο των 482564 ψηφισάντων των Βουλευτικών συμπεριλαμβάνονται και 94667 ετεροδημότες εκ των οποίων εκτιμάται ότι περίπου 68000 δεν είναι κάτοικοι της Α' Αθηνών. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι από τους περίπου 482000 ψηφισαντες των βουλευτικών στην Α' Αθηνών είχαν τη δυνατότητα να ξαναψηφίσουν στην ίδια περιφέρεια στις Ευρωεκλογές περίπου οι 414000 και κατά συνέπεια πολύ πιο κοντά στο πραγματικό ποσοστό της συμμετοχής τους στις Ευρωεκλογές θα ήταν μία εκτίμηση στο 77%.

Εικόνα 2 Συμμετοχή ανά Εκλογική Περιφέρεια

Ακολουθώντας αντίστοιχη μεθοδολογία για όσες εκλογικές περιφέρειες χρειάζεται μπορούμε να εκτιμήσουμε το ποσοστό της συμμετοχής σε κάθε μία από αυτές. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2. Στο θεματικό χάρτη της εικόνας 2 παρουσιάζονται οι εκλογικές περιφέρειες ομαδοποιημένες σύμφωνα με το ποσοστό συμμετοχής στις Ευρωεκλογές των ψηφισάντων των Βουλευτικών εκλογών.

Πίνακας 2 Ποσοστά συμμετοχής ανά εκλογική περιφέρεια

<i>Εκλογική Περιφέρεια</i>	<i>Κάτοικοι ψηφίσαντες στις Βουλευτικές</i>	<i>Ψηφίσαντες στις Ευρωεκλογές</i>	<i>Συμμετοχή</i>
ΕΒΡΟΥ	117356*	105145	89,59%
ΡΟΔΟΠΗΣ	83072*	69579	83,76%
ΞΑΝΘΗΣ	78148*	67693	86,62%
ΔΡΑΜΑΣ	83906	74089	88,30%
ΚΑΒΑΛΑΣ	110047	98869	89,84%
Α ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	423928*	361255	85,22%
Β ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	215916*	193742	89,73%
ΣΕΡΡΩΝ	176917	154864	87,53%
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	83126	74609	89,75%
ΚΙΛΚΙΣ	83513	75078	89,90%
ΠΕΛΛΗΣ	118719	106834	89,99%
ΗΜΑΘΙΑΣ	113966	100745	88,40%
ΠΙΕΡΙΑΣ	99192	87619	88,33%
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	43252*	39532	91,40%
ΚΟΖΑΝΗΣ	124737*	112282	90,01%
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	40340*	36352	90,11%
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	33003*	28590	86,63%
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	122225	103461	84,65%
ΑΡΤΗΣ	64785	51344	79,25%
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	37175	29852	80,30%
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	49011	39945	81,50%
ΛΑΡΙΣΗΣ	205143	172498	84,09%
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	142682	121818	85,38%
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	118115	97948	82,93%
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	111506	90825	81,45%
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	76983	61554	79,96%
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	18956	14900	78,60%
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	28501	22964	80,57%
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	27714	22901	82,63%
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	183965	140609	76,43%
ΑΧΑΙΑΣ	220623	177749	80,57%
ΗΛΕΙΑΣ	133248	104207	78,21%
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	131215	110003	83,83%
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	20565	15745	76,56%
ΦΩΚΙΔΟΣ	34667	29652	85,53%
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	93437	77285	82,71%
ΕΥΒΟΙΑΣ	164635	137204	83,34%
Α ΑΘΗΝΩΝ	414167*	317384	76,63%
Β ΑΘΗΝΩΝ	1181407*	935956	79,22%
Α ΠΕΙΡΑΙΩΣ	163545*	127484	77,95%
Β ΠΕΙΡΑΙΩΣ	219011*	173057	79,02%
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	333857*	264630	79,26%
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	108768	90481	83,19%

<i>Εκλογική Περιφέρεια</i>	<i>Κάτοικοι ψηφίσαντες στις Βουλευτικές</i>	<i>Ψηφίσαντες στις Ευρωεκλογές</i>	<i>Συμμετοχή</i>
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	77949	62864	80,65%
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	83249	68099	81,80%
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	134010	110018	82,10%
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	71342	58759	82,36%
ΛΕΣΒΟΥ	77745	66511	85,55%
ΧΙΟΥ	38953*	32802	84,21%
ΣΑΜΟΥ	32029*	26871	83,90%
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	82450*	69392	84,16%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	123338	104277	84,55%
ΧΑΝΙΩΝ	104026*	82304	79,12%
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	54873*	44424	80,96%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	202208*	165702	81,95%
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	56152*	47735	85,01%

* Εκτίμηση

5. Η συμπεριφορά των ψηφοφόρων του δύο μεγάλων κομμάτων στις Ευρωεκλογές

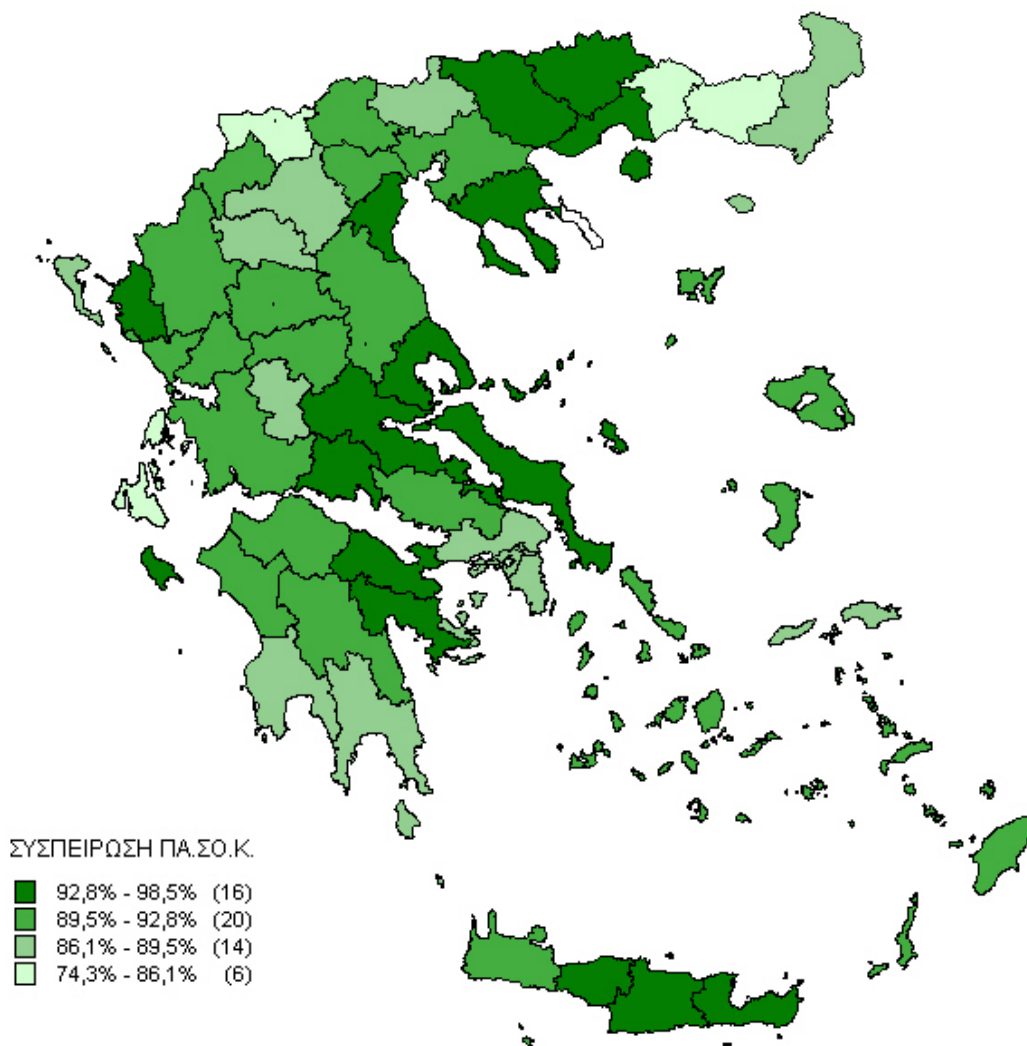
Οι δημοσκοπήσεις κατά την έξοδο από την κάλπη (exit poll) μπορούν να δώσουν χρήσιμα στοιχεία για τη εκλογική συμπεριφορά αυτών που προσήλθαν στη κάλπη. Έτσι μπορούμε να έχουμε μία εικόνα για τις μετακινήσεις αυτών που επέλεξαν την συμμετοχή στις Ευρωεκλογές. Αλλά στην 3^η ενότητα του παρόντος άρθρου διαπιστώθηκε ότι περίπου ένας στους 5 ψηφίσαντες των Βουλευτικών εκλογών επέλεξε την αποχή στις Ευρωεκλογές. Ένα σημαντικό ερώτημα που απασχόλησε τους πολιτικούς αναλυτές είναι η ταυτότητα αυτής της ομάδας όσον αφορά στο πολιτικό κόμμα που είχαν επιλέξει στις Βουλευτικές εκλογές. Κάθε απάντηση στο παραπάνω ερώτημα η οποία θα βασιζόταν στα δεδομένα ενός exit poll θα αντιμετωπιζόταν με την επιφύλαξη που φυσιολογικά έχει κάποιος όταν συνάγει συμπεράσματα για τα χαρακτηριστικά ενός συνόλου ενώ μελετά ένα ξένο σύνολο (στη συγκεκριμένη περίπτωση το συμπληρωματικό του σύνολο).

Μια απάντηση σε ερωτήματα όπως το παραπάνω μπορεί να δώσει η χρήση μεθόδων που βοηθούν στην εκμετάλλευση της ομαδοποιημένης πληροφορίας που αφορά σε ένα σύνολο, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για τη συμπεριφορά των μεμονωμένων στοιχείων που περιέχονται στο σύνολο αυτό. Το πρόβλημα αυτό είναι γνωστό στη διεθνή βιβλιογραφία με τον όρο «ecological inference problem» και η πιο πρόσφατη μέθοδος αντιμετώπισής του οφείλεται στον King (2). Η μέθοδος έχει χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση εκλογικών αποτελεσμάτων διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα (3-8).

Μεταφράζοντας τα παραπάνω με χρήση πολιτικών όρων και συγκεκριμενοποιώντας το στόχο της μεθόδου στην παρούσα μελέτη, θα λέγαμε ότι γνωρίζοντας για κάθε εκλογική περιφέρεια τα εκλογικά αποτελέσματα των Βουλευτικών εκλογών και το ποσοστό συμμετοχής των ψηφισάντων των Βουλευτικών στις Ευρωεκλογές, προσπαθούμε να εκτιμήσουμε το ποσοστό της συμμετοχής αυτών που είχαν ψηφίσει στις Βουλευτικές το κάθε ένα από τα δύο μεγάλα κόμματα. Μάλιστα, με τη μέθοδο του King είναι δυνατόν να

εκτιμήσουμε τη συμπεριφορά της κάθε ομάδας ακόμη και σε επίπεδο εκλογικής περιφέρειας.

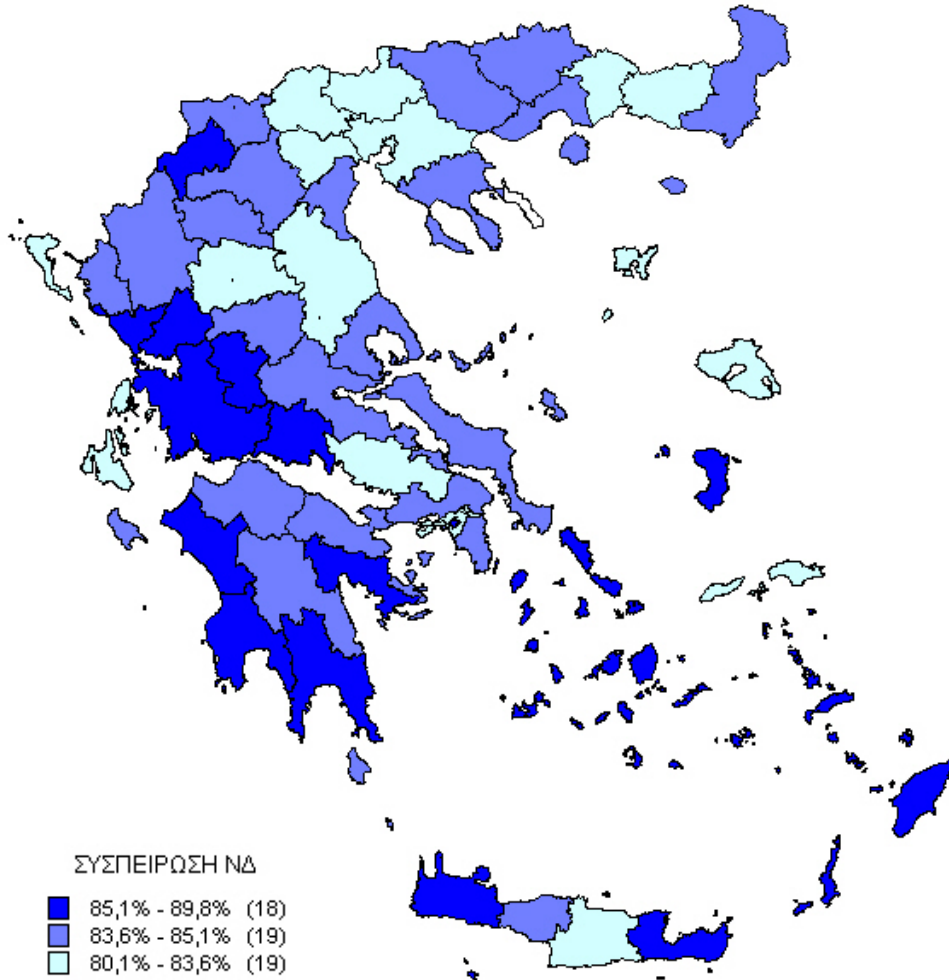
Εφαρμόζοντας μία jackknife έκδοση της μεθόδου του King λάβαμε τις παρακάτω εκτιμήσεις: Από το σύνολο αυτών που είχαν ψηφίσει ΠΑ.ΣΟ.Κ στις Βουλευτικές εκλογές περίπου το 26% απείχε στις Ευρωεκλογές. Το αντίστοιχο ποσοστό για τη Νέα Δημοκρατία είναι 10%. Οι παραπάνω εκτιμήσεις αναφέρονται στο σύνολο της χώρας, αλλά όπως προαναφέρθηκε η μέθοδος του King δίνει την δυνατότητα εκτιμήσεων σε επίπεδο εκλογικής περιφέρειας. Συνεπώς έχουμε τη δυνατότητα να εκτιμήσουμε τη συμμετοχή των δύο ομάδων σε κάθε εκλογική περιφέρεια ξεχωριστά. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να εφαρμόσουμε για δεύτερη φορά τη μέθοδο και να υπολογίσουμε τις συσπειρώσεις των δύο μεγάλων πολιτικών κομμάτων.

Εικόνα 3 Συσπείρωση ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Από τη δεύτερη εφαρμογή της μεθόδου προκύπτει ότι από τους ψηφοφόρους του ΠΑ.ΣΟ.Κ. που επέλεξαν να ψηφίσουν στις Ευρωεκλογές το 89% ξαναψήφισε ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Η ΝΔ εμφανίζει χαμηλότερη συσπείρωση, γύρω στο 84%. Η συσπείρωση ανά εκλογική περιφέρεια εμφανίζεται στις εικόνες 3 και 4 για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. και τη Ν.Δ. αντίστοιχα.

Εικόνα 4 Συσπείρωση Ν.Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παπαδόπουλος, Λ. Αποχή 47,9%! ΤΑ ΝΕΑ , Ν04. 17-3-2004.
2. King, G., A solution to the ecological inference problem : reconstructing individual behavior from aggregate data, Princeton, N.J. : Princeton University Press 1997.
3. Χατζηπαντελής, Θ. και Τσακίριδου, Ε., "Εκτίμηση της ατομικής συμπεριφοράς με ανάλυση και προσαρμογή συγκεντρωτικών δεδομένων," Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής (Σκιάθος), 2001, 535-544.

4. Χατζηπαντελής, Θ. και Τσακίριδου, Ε., "Η γεωγραφία των εκλογικών μετακινήσεων: 1996-2000." Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων 2, 2, 2002, 15-29.
5. Χατζηπαντελής, Θ., "Η γεωγραφία των εκλογικών μετακινήσεων 1996-2002. Η περίπτωση του Αιγαίου." Πρακτικά 7ου Εθνικού συνεδρίου Χαρτογραφίας «Νησιωτική Χαρτογραφία» Μυτιλήνη, 2002.
6. Χατζηπαντελής, Θ., "Η γεωγραφία των εκλογικών μετακινήσεων 1996-2000." Πρακτικά εκδήλωσης Κοινωνικές πρακτικές και χωρική πληροφορία - ευρωπαϊκή και ελληνική εμπειρία στα ΓΠΣ Θεσσαλονίκη, 2002.
7. Χατζηπαντελής, Θ. και Ανδρεάδης, Ι., "Εξαγωγή στατιστικών συμπερασμάτων από ομαδοποιημένα δεδομένα", Ανακοίνωση στο 17ο Πανελλήνιο Συνέδριο Στατιστικής (Λευκάδα), 2004.
8. Χατζηπαντελής, Θ. και Ανδρεάδης, Ι., "Η ανάλυση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Η περίπτωση του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού. Το προφίλ του ψηφοφόρου του ΛΑ.Ο.Σ.", Πρακτικά του Συνεδρίου "Τριάντα Χρόνια Δημοκρατία. Το Πολιτικό Σύστημα της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας, 1974-2004", 2004.